

Judith Butler: Om könstrubbel, o/gjorda kön och feminismens politik

Judith Butler är antagligen den mest lästa och inflytelserika feministiska filosofen sedan **Simone de Beauvoir**. Butler kom via sin bok *Gender Trouble: Feminism and the subversion of Identity* (1990) snabbt att uppnå superstjärnestatus både inom och utanför den akademiska feminismens kretsar. *Gender Trouble* hör därmed till en av feminismens klassiker och utgör även ett av queerteoriens grundverk.

Gender Trouble kom under 1990-talet att förändra hela det könsteoretiska fältet, och boken citeras idag rutinmässigt inom olika vetenskapliga discipliner. Boken utkom då könsforskningen etablerats som en självständig disciplin inom universitetsvärlden och en av bokens centrala ansatser är en kritisk granskning av den feministiska teorins outtalade grundantaganden och premisser.

Genom att noggrant analysera den logik genom vilka föreställningar om kön, sexualitet, begär, kvinnligt och manligt upprätthålls ifrågasätter Butler några av den s.k. socialkonstruktivistiska feministiska teorins centrala begrepp, framförallt kvinnobegreppet och distinktionen kön/genus. Boken tar sig på olika sätt an olika begrepp och teorier som haft betydelse för feminismen och hur vi tänker på och förstår frågor om kön och sexualitet. Det är framförallt tvåkönstänkandet och den obligatoriska heterosexualliteten som Butler riktar sin kritik emot.

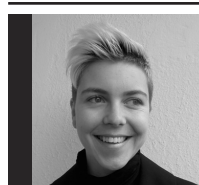
Gender Trouble inleds med att Butler problematiserar användningen av "kvinnan" som utgångspunkt för den feministiska rörelsen eftersom den ofta i praktiken inte tar i beaktande de faktiska skillnader som finns kvinnor emellan. Likaså ifrågasätter hon tanken om ett enhetligt patriarkat och frågar ifall inte det är "ett slags epistemologisk imperialism i sig att inte erkänna de specifika kulturformer varigenom genusförtrycket verkar" (s. 64). Butlers kritik uppmärksammar *det slags politik* som görs med att man tänker sig kön i termer av identitet (kvinna). Normaliserandet av två könsidentiteter utesluter icke normativa subjekt och upprepar en form av förtryck som man utger sig för att kritisera.

Butler närmar sig frågan om kön i likhet till hur **Nietzsche** undersökte moralen och **Foucault** sexualiteten, via en kritisk genealogi. Syftet är att visa på begrepps och tankars historicitet och föränderlighet, och därmed avvisa föreställningen om att kön och sexualitet utgör någon form av ursprungskategorier. Likaså ifrågasätter hon tanken om att det finns ett kausalt samband mellan kön/genus/begär: en tanke som t.ex. skapar transidentiteter och begrepp som 'hetero och -homosexualitet'. Dessa begrepp skall inte förstås som en reflektion av en ursprungsordning, utan har uppkommit då vetenskaperna i biologins, medicinens, psykiatriens och juridikens namn skapat "subjekt" som "man" och "kvinna" – och en obligatorisk heterosexuallitet.

Butler ställer frågan huruvida inte föreställningar om det naturliga och biologiska könet, och den naturliga sexualiteten är lika kulturellt betingade som våra sätt att tala om genus och sexualitet som socialt konstruerade? Butler synar logiken bakom olika former av genusbegriplighet och menar att "begripliga genus är de som upprättar och upprätthåller en viss koherens och kontinuitet mellan kön, genus, begär och sexuellt beteende" (s. 68).

Butlers politiska projekt är framförallt granskandet av olika teories och diskursers politik. Butler granskar framförallt ingående metafysiska antaganden i psykoanalysen. Kort sagt utmanar Butler heterosexistiska fördomar hos både **Freud** och **Lacan** samt deras feministiska kritiker, **Kristeva** och **Irigaray**. Det är framförallt tanken om faderslagen och därmed könsskillnaderna som är föremål för Butlers kritik, och hon strävar till att synliggöra olika sätt genom vilka t.ex. könsskillnaden antas som något ontologiskt givet. Återigen är Foucaults inflytande märkbart. Butlers kritik av psykoanalysen är inte ett förkastande av dess grundpremiss, utan en omformulering av psykoanalysens förståelse av könsidentitet. Hennes syfte är delvis teoretiskt; att visa på en blindfläck i Freuds resonemang kring oidipuskomplexet och incesttabu (Freud säger väldigt lite om en homoerotisk dragning mellan pojken och fadern, medan flickans svårigheter att överkomma oidipuskomplexet hänger ihop med hennes dragning till modern), delvis politiskt; att uppmärksamma hur psykoanalysen är ideologisk: "Man bör tolka dramat om det Symboliska, om begär, om institutionaliserad könsskillnad som ett självförsörjande beteckningssystem, vilket utövar makt genom att avgränsa det som är tänkbart i bemärkelsen kulturellt begripligt från det som inte är det". (s.143).

Dekonstruerandet av tvåkönsmodellen, kvinnoidentiteten samt heteronormativa antaganden gällande olika kulturella ideologier och praktiker hör idag till könsforskningens rutinmässiga gester. Läser man *Gender Trouble* idag kan vissa tankar, speciellt Butlers kritik av heteronormativa antaganden kännas "givna", vilket vittnar om den genomslagskraft som boken fått, även utanför det könsteoretiska fältet. Boken har framförallt medfört att forskare i allt större grad har blivit tvungna att reflektera kring sina begreppsval och begrepps användningar samt uppmärksamma även det teoretiska tänkandets politiska implikationer.

Salla Peltonen är doktorand i kvinnovetenskap vid Åbo Akademi